

Gæld fra sagsomkostninger bremser dømtes resocialisering og opleves som dobbeltstraf

Når dømtede løslades efter afsoning, kommer de ofte ud med viljen og modet til at lægge kriminaliteten på hylden for igen at blive en del af samfundet. De nuværende regler for sagsomkostninger i straffesager udgør desværre en stor barriere for tidligere dømtes resocialisering, idet de kan medføre en massiv overgældssætning, som kan opleves som en ekstra straf. Derfor er det glædeligt, at SF nu foreslår at gentænke reglerne for sagsomkostninger i straffesager.

Hos Den Sociale Retshjælps Fond yder vi gratis juridisk rådgivning og gældsrådgivning til socialt udsatte borgere. I vores arbejde møder vi mange nuværende og tidligere indsatte, ikke mindst gennem Fængselsrejseholdet, som laver opsøgende gældsrådgivning i Kriminalforsorgens institutioner. Mange af disse borgere er havnet i uoverskuelig overgældssætning som følge af de nuværende regler om sagsomkostninger i straffesager. Reglerne pålægger den straffede at betale omkostningerne for sagens gennemførelse ved retten.

Reglerne mindsker incitamentet til at arbejde

Reglerne betyder, at dømtede i straffesager bliver pålagt at betale alle sagsomkostninger. Sagsomkostningerne består bl.a. af udgifter til forsvarssalær, sagkyndige undersøgelser og frembringelse af særlige beviser. Det kan være ganske store beløb, afhængigt af straffesagens karakter og omfang. Efter straffesagens afslutning modtager den dømtede en opkrævning, som skal betales inden 20 dage. Hvis ikke beløbet betales inden fristens udløb, sender politiet en rykker, og hvis betalingen ikke er modtaget inden for 6 måneder, overdrages den til Gældsstyrelsen til inddrivelse. Siden 2017 har Gældsstyrelsen tilskrevet en årlig rente på 8,05% af gæld fra sagsomkostninger. Gælden kan være svær at tilbagebetale, når man har en plettet straffeattest og står uden udsigt til en indkomst, der er stor nok til at indfri gælden. Med så stor en gæld forsvinder de løsladtes incitament til at få et arbejde. Skulle de komme i arbejde, har Gældsstyrelsen mulighed for at inddrive gælden via lønindeholdelse. Det er i forvejen udfordrende at finde arbejde som tidligere kriminel, og inddrivelsesmetoden giver ikke ligefrem større incitament, idet de tjente penge forsvinder til betaling af renterne.

Gælden fra sagsomkostninger bremser resocialisering

I antologien "Sagsomkostninger i straffesager – ny viden om et gammelt problem" fremgår det, at gælden fra sagsomkostninger særligt er en hæmsko for dem, som ønsker et kriminalitetsfrit liv, fordi gælden

fastholder dem i en kriminel løbebane. For hvor går den tidligere indsatte hen, når denne har uoverskuelig gæld fra sagsomkostninger, men er arbejdsløs eller har et job hvorfra den tilbageværende løn efter inddrivelse er minimal? Kriminalitet er den hurtigste vej til penge, særligt hvis den tidligere indsatte allerede indgår i et kriminelt netværk, og med de nuværende regler for sagsomkostninger i straffesager risikerer vi, at flere falder tilbage til kriminalitet. Danmarks statistik har opgjort, at 2 ud af 3 dømte begår ny kriminalitet inden for to år efter løsladelse til stor ulempe for samfundet, potentielle nye ofre og den dømtes egen fremtid. Det er uvist hvor stor en rolle sagsomkostningerne spiller i denne statistik, men det er vores erfaring, at de underminerer resocialisering. Vi oplever, at en uoverskuelig gæld kan tage modet fra de domfældte, fordi det virker urealistisk at komme på fode igen. Hertil kommer, at mange oplever gældsætning som skamfuldt og tabubelagt, hvilket kan afholde dem fra at søge hjælp i tide. Det betyder, at problemerne hober sig op, og kan påvirke mange andre livsaspekter.

Overgældsætning som dobbeltstraf

Argumentet for at den dømte pålægges sagsomkostningerne i straffesager beror typisk på retsfølelse. Ud fra et retfærdighedsperspektiv kan det virke rimeligt, at den dømte skal betale omkostningerne i straffesagen. I realiteten er det dog et fåtal af dømte, som er i stand til at betale omkostningerne, og størstedelen havner i en overgældsætning så massiv, at det opleves som en ekstra straf. Hele 72% af de domfældte, der havde gæld fra sagsomkostninger i 2017, var uden betalingsevne. Staten bruger altså ressourcer på at inddrive sagsomkostninger fra borgere, som ikke har en jordisk chance for at betale dem, og som staten derfor aldrig ser skyggen af. Yderligere tillægges der ved ny dom nye sagsomkostninger, hvorved den dømtes gæld til det offentlige blot bliver endnu større. På denne måde er sagsomkostningerne en ond spiral af overgældsættelse, som er nærmest umulig for de dømte at komme ud af. Den uoverskuelige gæld bliver oplevet som en straf, der fortsætter hele livet, selv efter straffuldbyrdelse, hvilket må siges at være problematisk fra et retssikkerhedsperspektiv. Inddrivelsen af sagsomkostninger må kunne tilrettelægges smartere, så staten får sine penge, og borgeren ikke gældsættes på livstid. Lige nu fastholder gælden fra sagsomkostninger mange i den kriminelle løbebane, hvilket formentlig betyder, at de samme kriminelle skaber nye ofre. Hvis politikerne ønsker at minimere denne risiko, bliver de nødt til at tænke på de dømtes mulighed for resocialisering. Dette er efter vores opfattelse den mest retfærdige løsning for alle parter.

Nye regler bør have blik for resocialisering

SF foreslår nu at gentænke reglerne for sagsomkostninger i straffesager, så de i højere grad har blik for resocialisering. Beslutningsforslaget behandles i Folketinget torsdag d. 20. maj. Forud for det aktuelle beslutningsforslag er Udvalget om forebyggelse og resocialisering blevet bedt om at overveje betydningen af de nuværende regler. Udvalget fandt frem til, at man med de gældende regler risikerer, at dømte fastholdes

i kriminalitet efter afsonet straf. Dette stemmer overens med vores mangeårige erfaring med målgruppen. Udvalget anbefaler en betalingsevne model, hvor den dømtes betalingsevne vurderes på baggrund af SKATs oplysninger om den pågældendes indkomst, og hvor domfældte uden betalingsevne ikke vil kunne få opkrævet de pålagte sagsomkostninger. Advokatrådet har tidligere foreslået en lignende betalingsevne model. Vi anerkender den retsfølelse, der er forbundet med at pålægge den dømte sagsomkostninger, men vi mener at de nuværende regler er ude af proportioner. Reglerne medfører massive konsekvenser for den dømte, som skubbes længere ud på samfundets kant, og for samfundet, som risikerer at flere vender tilbage til kriminalitet. Vi er derfor glade for, at SF nu foreslår betalingsevne model, som vil mindske den underminering af resocialisering, som de nuværende regler medfører.

Vi har forud for beslutningsforslaget været i kontakt med relevante aktører, der dagligt mærker problematikkerne, og som deler vores synspunkt, herunder civilsamfundsorganisationer, forskere, advokater m.fl. Det er vores håb, at politikerne vil lytte til de aktører, som dagligt er i kontakt med de nuværende og tidligere indsatte, der lever med konsekvenserne af de nuværende regler. Vi besidder en unik indsigt i reglernes konsekvenser, og vores budskab er klart: de nuværende regler for sagsomkostninger i straffesager skal ændres, og hvis vi ønsker at mindske kriminaliteten, er en betalingsevne model et godt udgangspunkt, fordi den tager højde for resocialisering.

Anslag (inkl. Mellemlinje, eks. kildehenvisninger i brødtekst): 7.281

Kilder:

- Info om sagsomkostninger:
 - o Olesen, Rosenholm, Jørgensen & Holm, 2020, s. 20-21
 - o https://www.ft.dk/ripdf/samling/20201/beslutningsforslag/b273/20201_b273_som_frems_at.pdf
 - o Kilde: Antologien "Sagsomkostninger i straffesager – ny viden om et gammelt problem"
 - o https://www.ft.dk/ripdf/samling/20201/beslutningsforslag/b273/20201_b273_som_frems_at.pdf
- Statistik om tilbagefald til kriminalitet:
 - o <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/levetilkaar/kriminalitet/tilbagefald-til-kriminalitet>
- betalingsevne ift. sagsomkostninger:
 - o Kilde: Antologien "Sagsomkostninger i straffesager – ny viden om et gammelt problem"
- Advokatrådets tidligere forslag om betalingsevne model:
 - o <https://www.ft.dk/samling/20111/almdel/REU/bilag/274/1092921.pdf>